

MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ FESTIVAL BRNO

II. VELIKONOČNÍ
FESTIVAL
DUCHOVNÍ
HUDBY

2 0 0 2

ZBOŽNÉ ZPĚVY CHASIDŮ

SAMUEL NAUMBOURG

S'u Š'oarim (Toto je k Boží slávě)

Onno (Židé Ti budou sloužit, Bože)

Adojšem z'choronu (Bůh je velký)

Chavdala

TRADICIONÁL

Šalom alejchem (Kdo slouží Bohu)

S. ANZIS

Mi šebejrach (Bůh ukázal našim předkům správnou cestu)

M. VLADOVSKIJ

Mojdim (Děkujeme Ti, Bože)

M. HIMELŠTEJN

Ejn ke-Elohejnu (Nikdo není jako náš Bůh)

M. HIMELŠTEJN

Kol nidrei (Toto byl den, kdy Bůh určil osud Židů)

ABRAHAM NADEL

Sim šalom (Bůh stvořil svět pro všechny)

MICHAIL FINKELŠTEJN

Le Dojr va dojr

RABBI TALMUD

Mimkojmcha (Bože, zjevuješ nám svou tvář)

Jisgadal

NAOMI SHENER

Jerušalajim šel zahav

ROJTMAN-RUMŽINSKIJ

Ki lekach tojv (Bůh vám řekl vlídné slovo)

LIDOVÁ

Roženkes mit Mandlen (Rozinky s mandlemi)

FRANZ SCHUBERT

Ave Maria

Gia Bešitajšvili – tenor

Leonid Bomštejn (Vilenskij) – tenor

Vladimir Krajtman – bas

Židovský mužský sbor

Chasidská kapela (Hasidic Cappella)

sbormistr **Alexander Borisovič Caljuk**

Hasidic cappella

GIA BESHITAISHVILY (1947) graduated in voice and flute from the Tbilisi Conservatorium and went on to teach there. At the same time he sang with the Georgia State Philharmonic Society. From 1973 to 1980 he was a soloist with Moscow radio orchestras and it was during this period that he won the singing competition at the Prague Spring. Since 1980 he has been a soloist with the Moscow Philharmonic Society and been associated with the Hasidic cappella since 1994.

After studying singing at the Gnesins Institute of Music, **LEONID BOMSTEYN (VILENSKY, 1967)** made his debut at the prestigious Stanislavsky Music Theatre in Moscow in 1995, and a year later performed at the Wexford Opera Festival. Since 1998 he has been a regular guest at the major opera houses; he has sung in London, Lille, Paris, Turin and Hong Kong.

VLADIMIR KRAITMAN (1952) graduated from the Conservatorium in Nizhny Novgorod and became a soloist with the Jewish Chamber Music Theatre. In 1987 he sang on Broadway in the Soviet-American musical, *Mark Twain*. Since 1989 he has been a soloist with the choir of the Great Synagogue in Moscow and since 1999, a permanent guest soloist with the Hasidic Cappella.

The **HASIDIC CAPPELLA** is one of the most important international vocal ensembles specializing in Jewish music. It grew out of the Male-voice Choir of the Moscow Cantor Academy founded by Alexander Tsaliuk under the patronage of the Great Russian Rabbi and the American charity JOINT. The choir is made up of professional singers, students of the Tchaikovsky Conservatorium and experienced amateurs. In 1992, the Hasidic Cappella went to Scandinavia with the famous New York cantor, Joseph Malovany, on its first foreign tour. He has performed with the choir in many European countries and in 1992, they were honoured at the Zimria Festival in Jerusalem.

The Cappella's founder, choirmaster and artistic director, **ALEXANDER BORISOVICH TSALIUK (1970)** graduated in piano, cello and choral conducting from the Tchaikovsky Conservatorium in Moscow. While still a student he led the Jewish Male Choir at the Moscow Cantor's academy, today's Hasidic Chapel. He was awarded a doctorate for his dissertation on the historical development of Jewish liturgical music. In addition he conducts the *Musica Viva* symphony orchestra, the Moscow Oratorio Choir, performing under the auspices of the American Diplomatic Mission, and he also works with the student choir at the Gnesin Academy of Music.

„A small nation, completely protected by some sort of inner, yet increasingly more fabled wall against time and space. They lived through their religion, their language, their traditions, their distinctive history and scholarship, their ancient customs and also their disputes and discord, their superstitions and even their ingenuousness. Some of these things now belong to history, as far back as four thousand years ago. They rejected everything spiritual and material that the present times, or their close or distant surroundings, could offer them and even all the practical advantages which the new era brought. In these Hasidic settlements there were whole groups of the most religious people living in eternal mystic trance and in perpetual ecstasy.“

This is how the Hasidic community was viewed at the beginning of last century by the Czech writer, František Langer. Hasidism arose in the middle of the 18th century in the Polish part of Galicia, where the destructive fury of ataman Chmelnický's Cossack bands all but wiped out the Jews in Volhynia and in the Ukraine one hundred years earlier. Those who survived sought refuge in the teachings of the miraculous rabbis, the *tsadiks*. The teaching which promoted a belief in the one God should have protected them from their desperate plight and

GIA BEŠITAJŠVILI (1947) absolvoval zpěv a flétnu na konzervatoři v Tbilisi, kde poté působil jako pedagog; souběžně účinkoval jako pěvec Gruzínské státní filharmonické společnosti. V letech 1973–80 byl sólistou moskevských rozhlasových těles a v této době se stal laureátem v pěvecké soutěži Pražského jara. Od roku 1980 je sólistou Moskevské filharmonické společnosti. S Chasidskou kapelou působí od roku 1994.

LEONID BOMŠTEJN (VILENSKIJ, 1967) debutoval po studiích na pěveckém oddělení Hudební akademie Gněsinů v roce 1995 na prestižní scéně Moskevského hudebního divadla Stanislavského a o rok později vystoupil na operním festivalu v britském Wexfordu. Od roku 1998 je stálým hostem Velkého divadla; zpíval v Londýně, v Lille, Paříži, Turínu a v Hong-Kongu.

VLADIMIR KRAJTMAN (1952) absolvoval konzervatoř v Nižním Novgorodu a poté byl sólistou Komorního židovského hudebního divadla; v roce 1987 byl angažován do sovětsko-amerického muzikálu *Mark Twain* na newyorské Broadwayi. Od roku 1989 je sólistou sboru Velké synagogy v Moskvě a od 1999 stálým hostem Chasidské kapely.

CHASIDSKÁ KAPELA (Hasidic Cappella) patří k nejvýznamnějším světovým vokálním seskupením specializovaným na židovskou hudbu. Vznikla v roce 1998 z Mužského sboru Moskevské kantorské akademie, založeného Alexandrem Caljukem pod patronací Vrchního ruského zemského rabína a americké charitativní organizace JOINT. Členy tělesa jsou profesionální zpěváci, posluchači Čajkovského konzervatoře i hudební amatéři s praxí ve sborových souborech. Už v roce 1992 uskutečnila Hasidic Cappella první zahraniční turné po Skandinávii ve spolupráci s proslulým newyorským kantorem Josephem Malovaným. Za jeho opakované spoluúčasti hostovalo těleso ve většině evropských zemí evropského kontinentu a v roce 1992 také na festivalu Zimria v Jeruzalémě, kde získalo titul laureáta.

Zakladatel tělesa, sbormistr a umělecký šéf **ALEXANDER BORISOVIČ CALJUK (1970)** absolvoval po studiích klavíru a violoncella také obor sborového řízení na Čajkovského konzervatoři v Moskvě. Zároveň se věnoval vedení Židovského mužského sboru při Moskevské kantorské akademii, dnešní Chasidské kapely. Za obhájení disertační práce „Historický vývoj židovské liturgické hudby“ získal titul doktora filozofie. Vedle aktivit spojených s vlastním ansámblem se příležitostně věnuje řízení symfonického orchestru *Musica Viva*, Moskevského oratorního sboru, působícího v rámci americké diplomatické mise, a studentského sboru při Hudební akademii Gněsinů.

„Nárůdek úplně uzavřený za jakousi vnitřní, zato tím proslulejší zdí proti času a prostoru. Žili svým náboženstvím, svým jazykem, svými tradicemi, vlastní historií, vlastní vzdělaností, starými zvyklostmi, a také svými spory a sváry, pověrami i zaostalostmi. Leccos z toho patřilo

do dávných dob, až čtyři tisíce let vzdálených. Odmítali všechno duchovní a hmotné, co jim mohla dát přítomnost nebo bližší či vzdálenější okolí, i všechny ty praktické výhody, které přinášel nový věk... v těchto chasidských osadách žily celé skupiny těch nejzbožnějších v trvalém mystickém transu a v stálé extazi...“.

Takto viděl chasidskou komunitu ještě na počátku minulého století český spisovatel František Langer. Chasidismus vznikl v polovině 18. století v polské Haliči, když pustošivé běsnění kozáckých band atamana Chmelnického sto let předtím takřka vyhubilo všechny Židy ve Volyňsku a na Ukrajině. Ti, co přežili, hledali spásu v učení zázračných rabinů – *cadiků*, které je vírou v jediného Boha mělo chránit před beznadějí a zajistit jim život věčný. S migrací židovského obyvatelstva chasidismus rychle zdomácněl takřka v celé východní Evropě. A protože židovský zákon *halacha* už od dob krále Davida přikazoval lidu Izraele „*aby den co den věrně zpívali*“ (Nehemjáš, kap. 11, verš 23) a všechny náboženské projevy byly recitovány v příslušné melodii, zanedlouho zněly extaticky zanícené zpěvy, jimiž Chasidé dosahovali v blouznivém vytržení přímého spojení s Bohem, židovskými „štetly“ středního Polska, Litvy, Lotyšska, stejně jako v Uhrách, Bukovině, Moldávii či na Ukrajině.

V repertoáru Chasidské kapely znovuožívá tradice těchto nápěvů, násilně přerovaná tragickou kapitolou šo'a, současně s koncertními úpravami klasické židovské synagogální hudby. Sem patří hned úvodní skladba koncertu *S'u Š'oarim* někdejšího hlavního kantora pařížského templu Samuela Naumbourga na slova 6. verše 25. žalmu (*Hospodine, pamatuj na svoje slitování*). Do tohoto rodu žalmových antifon (*tehilim*), responsoriálních chvalo zpěvů (*halelim*) a zhudebněné biblické poezie (*pijutim*), které jsou součástí židovské liturgie, patří i *Le Dojr va dojr* Michaila Finkelštejna, Vladovského díkůvzdání *Mojdim* na verše každodenní modlitby *Děkujeme Tobě, jenž jsi Hospodin, Bůh náš...* či Himmelsteinův nápěv *Ejn ke-Elohejnu*, opěvující jedinečnost Nejvyššího (*Nikdo není jako náš Bůh*). Zvláštní místo mezi nimi od nepaměti zaujímá slavnostní zpěv *Kol nidrei*, završující každoročně v předvečer Dne smíření (*Jom kipur*) tzv. Vysoké svátky (*Jamim nora'im*).

Původní chasidské nápěvy, jako smuteční žalozpěv *Jisgadal*, jsou prodchnuty podobnou zbožností, ale nechybějí mezi nimi ani veskrze světské popěvky jako dojmavá ukolébavka *Rozinkes mit Mandlen* v jiddiš z legendární operety *Šulamis*, která se z moldavských Jasů rozšířila do celého světa. Novodobou umělou tvorbu reprezentují v tomto sousedství např. *Jerušalajim šel zahav* písničkářky Naomi Shemerové s oslavou věčného města, která se v roce 1967 stala neoficiální hymnou oslav vítězství v šestidenní válce a sjednocení Jeruzaléma pod izraelskou správou. Tradiční finále koncertů Chasidské kapely tvoří neméně oblíbená píseň Abrahama Nadela *Sim šalom* na slova každodenní modlitby s prosbou za mír.

Antonín Matzner

ensure them eternal life. With the migrations of the Jewish populations, Hasidism quickly established itself throughout most of Eastern Europe. Because since the time of King David, Jewish law *Halakah* had directed – *For there was a command from the king concerning them, and a settled provision for the singers, as every day required (Nehemiah 11:23)* — all religious addresses were recited to a suitable melody. It was not long before there were ecstatically zealous songs through which the enraptured Hasids reached God. They were heard throughout the Jewish settlements of central Poland, Lithuania, Latvia as well as in Hungary, Bukovina, Moldavia and in the Ukraine.

In the repertoire of the Hasidic Cappella the traditions of these melodies are revitalised – they had been violently disrupted by the tragic events of *sho'a*. The Cappella also perform concert arrangements of classic Jewish synagogue music. An example of this is the very opening work of the concert, *S'u Sheorim* by the former head cantor of the Temple of Samuel Naumbourg in Paris, based on the words of the 6th verse of Psalm 25 (*Be mindful of your mercy, o Lord, and of your steadfast love, for they have been from of old*). Amid these psalm antiphons (*tehilim*), responsorial hymns (*halelim*) and settings of biblical verse (*piyutim*), which are parts of Jewish liturgy, belong even *Le Dojr va dojr* by Mikhail Finkelstein, Vladovsky's Prayer of Thanks *Moydim* on the verse of the daily prayer *We Thank You our Lord, Our God*. and Himmelstein's melody *Eyn Ke'Eloheynu*, exalting the uniqueness of the Almighty (*No-one is like our Lord*). The celebratory song *Kol nidrei* holds a special place among them crowning, as it does, the so-called High Holy Day every year on eve of the Day Of Atonement.

The original Hasidic melodies, like the dirge *Yisgadai*, are imbued with similar piety, and yet there are secular tunes like the poignant lullaby called in Yiddish, *Rozinkes mit Mandlen*, (*Raisins and Almonds*), from the fabled operetta *Sulamis*. It comes from the Moldavian town of Yasi and became known throughout the whole world.

Modern artistic creations are represented in this sphere by, for example, *Y'rushalyim Shel Zahav* by the songstress Naomi Shemer celebrating the *eternal city*, which in 1967, became the unofficial anthem of the festivities celebrating the victory of the Six Day War and the unification of Jerusalem under Israeli rule. The traditional finale of the Hasidic Cappella concerts is the no less popular song by Abraham Nadel, *Sim shalom*, to the words of the daily prayer with its plea for peace.

Antonin Matzner

Alexander Borisovič Caljuk